میراث من؛ جنون

درباره «یادگار جنوب» که «جان‌دار» نبود

۱۴

آشیانه سیمرغ

جشنواره فجر در دهه ۶۰ چه مسیری را طی کرد

۱۵

همشهری جشنواره

دوشنبه ۱۷ بهمن ۱۴۰۱ ■ ۱۵ رجب ۱۴۴۴ ■ سال سی‌ویکم ■ شماره ۸۷۰۸

گفت‌وگو با حسین میرزامحمدی
درباره فیلم «کت‌چرمی»

فیلم من درباره جنوب شهر نیست

گفت‌وگو: محمد ناصر احدی
روزنامه‌نگار

قبل از هر چیز بگوییم که نام درست فیلم نخست حسین میرزامحمدی «کت‌چرمی» است؛ نه «کت چرمی». خودش تأکید می‌کند که خیلی‌ها نام فیلمش را اشتباه تلفظ می‌کنند؛ حتی عنوان انگلیسی فیلمش هم، «Leather Jacket Man»، نشان می‌دهد که «کت‌چرمی» درست است. میرزامحمدی در ایران در رشته تئاتر تحصیل کرده و در دانشگاه هنر سانفرانسیسکو سینما خوانده است. ایده اولیه فیلمش هم از دل تجربیاتش در سینمای کوتاه و مستند بلندی که ساخته، بیرون آمده است. به گفته خودش، کاملا به سینمای قصه‌گو علاقه دارد و سعی کرده با «کت‌چرمی» روایتگری متفاوتی را در سینمای اجتماعی ایران به تصویر بکشد. گفت‌وگوی ما را با این کارگردان جوان می‌خوانید.

شما تحصیلکرده رشته سینما هستید. آموخته‌هایتان چقدر در نخستین تجربه فیلم بلندتان به کمک‌تان آمد؟

دوران تحصیل من در خارج از کشور، ۳۵ـ۳۰درصد بحث تئوریک بود و ۷۰ـ۶۵درصد کارهای عملی که شامل کارهای استودیویی و کارهای مختلف فیلمسازی می‌شد که به شکل تمرینی و کلاسی انجام می‌دادیم. اما اساسا زمانی توانستم دانش و اندوخته‌هایم را در فیلمسازی پیاده کنم که شروع کردم به فیلم ساختن. زمانی که برگشتم به ایران و نخستین فیلم کوتاهم را در سال ۱۳۹۷ساختم، آنجا بود که با خیلی از چالش‌ها، اتفاقات و مسائل تولیدی جدی‌تر مواجه شدم. شاید بشود گفت این ۴سالی که درگیر ساخت فیلم کوتاه و حتی مستند سینمایی بودم، به من کمک کرد که به ساخت فیلم سینمایی برسم، ولی مسلما سال‌هایی که تئاتر و سینما خواندم یا تئاتر کار کردم، بیشتر در فهم کار با بازیگر و بازی‌گیری از بازیگر، به مفهوم اینکه بازیگر خیلی به ورطه نمایش بازیگری نیفتد، به من کمک کرد، اما شاید تجربیاتی که در این سال‌ها در تئاتر و سینما، خارج از فضای آکادمیک به‌دست آوردم، بیشتر به کارم آمد. مشخصا دانش و تکنیک را در دانشگاه به‌دست آوردم، ولی فقط چنددرصد از بحث فیلمسازی به دانش و تکنیک برمی‌گردد. بخش دیگرش این است که بتوانی جهانی را که در نمایشنامه یا فیلمنامه وجود دارد، بیرون بکشی و بتوانی به درستی نشانش دهی.

جرقه اولیه «کت‌چرمی» کجا در ذهن‌تان زده شد؟

زمانی که داشتم روی فیلم کوتاه «نام‌مرده» کار می‌کردم، جرقه اولیه «کت‌چرمی» زده شد. در «نام‌مرده» روی ماجرای خودکشی پسری در یکی از مراکز نگهداری از کودکان بی‌سرپرست کار کردم. ماجرای فیلم در یک روز اتفاق می‌افتاد و بیننده با واقعیت‌هایی که در آن محیط وجود دارد و دلیل این خودکشی مواجه می‌شد. ایده اصلی از آنجا شروع شد و بعد وقتی که داشتم روی مستند سینمایی «خارج از محدوده» که درباره کمپ اعتیادی در خارج از تهران بود، کار می‌کردم، ایده اولیه «کت‌چرمی» بیشتر شکل گرفت. بخشی از این دو فیلم، ساخت‌شان بود و بخش دیگر تحقیقات میدانی و دیدن افراد و صحبت کردن، وقت گذراندن و زندگی کردن با آنها؛ مخصوصا در فیلم مستندی که ساختم ۳،۲ماه درگیر آن پروژه بودم و حتی بعد از فیلم هم با آدم‌هایی که در فیلم حضور داشتند در ارتباط بودم. جرقه‌های اصلی از آنجا زده شد و بعد ایده‌ای را که در ذهن داشتم با آقای مسعود هاشمی‌نژاد، فیلمنامه‌نویس مطرح کردم و در سال ۱۳۹۹نوشتن فیلمنامه را شروع کردیم.

داستان فیلم شما از دل یک موضوع اجتماعی درآمده و نشان‌دهنده تمایل شما به سینمای رئالیستی است و از طرف دیگر هر فیلمسازی دوست دارد با فرمی که برای داستانش انتخاب می‌کند، امضای شخصی خودش را در فیلمش بگذارد. چطور توانستید تعادل لازم میان فرم و محتوا را در فیلمتان برقرار کنید.

من به‌شدت قائل به قصه‌گویی هستم؛ حتی در سینمای کوتاه که کار می‌کردم، برایم مهم بود که «یکی بود، یکی نبود» بگویم. اساسا معتقدم فرم و محتوا همدیگر را کامل می‌کنند. در چند سال اخیر، مخصوصا در فضای فیلم کوتاه، جشنواره‌های خارجی به فیلم‌های فرمالیستی رو آورده‌اند که من خودم یکی از منتقدان این وضع هستم؛ چون هرچه می‌گردی، نمی‌توانی سروته داستان را پیدا کنی. عقیده من این است که حتی در فیلم فرمالیستی باید بتوانی داستان مطرح کنی. در نهایت، روایتگری عنصر اصلی درام است و خیلی وقت‌ها ما کارگردان‌ها این عنصر را از فیلم می‌گیریم و می‌گوییم کار فرمالیستی کرده‌ایم که از نظر من این خیلی قابل‌قبول نیست. اما در «کت‌چرمی» برایم مهم بود که مخصوصا با کمک آقای آرمان فیاض، مدیر فیلمبرداری، بتوانیم از زبان تصویری‌ای که در این سال‌ها در سینمای اجتماعی دیده‌ایم، مقداری فاصله بگیریم و زبان تصویر را در خدمت روایتگری قرار دهیم. می‌خواستیم در حرکت دوربین، دکوپاژها و حتی فضای تیپیکال جنوب شهر کار متفاوتی انجام دهیم. در بعضی جاها خواندم که این نقد را وارد کرده‌اند که آدم‌های فیلم اصلا شبیه جنوب‌شهری‌ها نیستند. من می‌پرسم مگر جنوب‌شهری‌ها چه شکلی‌اند؟ البته اساسا فیلم من مربوط به جنوب شهر نیست.

چند سکانس بیشتر در این فضا ندارد و خیلی بیشتر قشر متوسط را هدف می‌گیرد. خیلی تلاش کردیم در تصویر فیلم به فرم متفاوتی برسیم که در خدمت روایتگری باشد. سعی کردم کارگردانی را به رخ نکشم تا کارگردانی بر فیلمنامه غلبه نکند. همچنین سعی کردم این دو هم‌تراز هم پیش بروند.

در چند سال اخیر، چند فیلم خاص تصویری از جنوب شهر و طبقات فرودست ارائه کرده‌اند و احتمالا منتقدان شما فیلم‌تان را با تصویر جنوب شهر در آن فیلم‌ها مقایسه کرده‌اند.

کاملا درست است. البته من نقدی به آن فیلم‌ها ندارم؛ آن‌هم رویکرد و فضایی است که وجود دارد و نمی‌شود انکارش کرد، اما جنوب شهر، طرحی دیگر، آدم‌هایی دیگر، زیستی دیگر و نوعی تفکر دیگر هم دارد. در فیلم من، شخصیت ثریا که به جبر اعتیاد گرفتار شده، شبیه معتادهای تیپیکال کارتن‌خواب نیست، بلکه شخصیتی است که به جبر اعتیاد مجبور می‌شود کارهایی را انجام دهد؛ چون دیگران از او سوءاستفاده می‌کنند. برای همین در نقش ثریا که جوانی ۱۸ـ۱۷ساله است، سعی کردم از معتادهای تیپیکال فاصله بگیرم. شما در فیلم‌های اروپایی دیده‌اید که افراد معتاد چه ویژگی‌های انسانی و رفتاری متفاوتی دارند. صرفا این نیست که بازیگر صورتش تکیده باشد یا نوع خاصی راه برود یا با لحن متفاوتی حرف بزند. فرد معتاد درونیاتی دارد که شاید به ویژگی‌های آدم‌های معمولی نزدیک باشد. شاید اگر به این افراد نزدیک شویم، تازه بفهمیم که آنها هم شبیه ما هستند؛ فقط سبک دیگری از زندگی را به جبر یا اختیار انتخاب کرده‌اند که باعث شده یکسری اتفاقات برایشان بیفتد. این نزدیک شدن به آنهاست که باعث آشنایی بیشتر ما با زیست آنها می‌شود.

کار کردن با جواد عزتی ـ که بازیگر پرکار این روزهاست ـ چطور بود؟ در فیلم شما جواد عزتی جدیدی را که قبلا ندیده‌ایم، می‌بینیم؟

از نظر من یکی از باهوش‌ترین بازیگرهایی است که با او مواجه شده‌ام. کاملا بازیگری را می‌شناسد و به‌شدت نکته‌بین است و خیلی به جزئیات اهمیت می‌دهد. در پروسه ساخت فیلم، فقط به‌عنوان بازیگر در کنار من نبود. او همه‌جوره کنار من بود و مایه گذاشت و کمک کرد. به‌عنوان کارگردان باید بگویم که همفکری‌های جواد در ساخت فیلم و حتی در تدوین به من کمک کرد. آقای عزتی به‌شدت خودش را با درونیات شخصیتی که بازی می‌کرد، درگیر و سعی کرد آن تأثیری را که در درونش حس می‌کرد، به تصویر بکشید. البته من فرد مناسبی برای قضاوت در این‌باره نیستم و دیگران باید نظر بدهند، ولی فکر می‌کنم این یکی از نقش‌های جذابی است که جواد در این سال‌ها بازی کرده است.

در سینما، کار کدام کارگردان را می‌پسندید؟

کارگردانی که سینمایش را از نظر ساختار، فیلمنامه، زبان تصویری، روایتگری و کلا تفکر می‌پسندم، ایناریتو است. تک‌فیلم‌های زیادی هم هست که دوست دارم. خودم یکی از طرفداران به‌اصطلاح دوآتشه فیلم «حرفه‌ای» هستم که حتی در فیلم خودم در تلویزیونی که در گوشه‌ای قرار دارد، فیلم «حرفه‌ای» را گذاشتم که پخش شود.

کار کردن با کامران حجازی در مقام تهیه‌کننده چطور بود؟

راستش را بخواهید من به‌عنوان کارگردان فیلم‌اولی لوس شدم. خوش‌شانسی من و لطف خدا بود که با کامران کار کردم. بعد از کامران خیلی سخت است که بخواهم با تهیه‌کننده دیگری کار کنم؛ چون خیلی همراه بود و خیلی کمک کرد. آقای حجازی فیلمنامه را دوست داشت، کارهای کوتاه مرا دوست داشت و از اول تا همین الان پروژه را هدایت کرد. هر آنچه فکر می‌کردیم نیاز هست، فراهم کرد. فیلم ما پر لوکیشن و پر بازیگر بود و دست مرا در انتخاب عوامل کاملا باز گذاشت. هیچ اجباری از جانب ایشان نبود و فقط همراهی بود.

برنامه نمایش فیلم‌های بخش بین‌الملل روزانه اعلام می‌شود

همزمان با آغاز نمایش فیلم‌های بخش بین‌الملل جشنواره فجر، روابط‌عمومی این رویداد اعلام کرد برنامه نمایش فیلم‌های بخش بین‌الملل به‌صورت روزانه اعلام می‌شود.

در نخستین روز نمایش این آثار که یکشنبه ۱۶ بهمن‌ماه ساعت ۱۵ در سالن ۳ پردیس ملت آغاز شد، فیلم «زمستان درون» به کارگردانی امیربشیر محصول مشترک کشورهای هند، فرانسه و قطر به نمایش درآمد.

در سانس دوم ساعت ۱۷:۳۰ فیلم سینمایی «ماه کامل» به کارگردانی آمار سایخان محصول کشور مغولستان و در سانس سوم ساعت ۲۰ فیلم سینمایی «حکیم» به کارگردانی بسیل الخطیب محصول کشور سوریه به نمایش درآمد. همچنین دست‌اندرکاران این رویداد اعلام کردند، نمایش فیلم‌ها امروز (۱۷ بهمن‌ماه) در این مکان شروع می‌شود اما برنامه نمایش فیلم‌ها در روزهای آینده اعلام خواهدشد.

■■■

کارگردان فیلم «هوک» از زیر سرم به نشست رسید

فیلم سینمایی «هوک» در آخرین سانس چهارمین روز از چهل‌ویکمین جشنواره فیلم فجر در پردیس سینمایی ملت به نمایش گذاشته شد. حسین ریگی در حالی که کسالت داشت و به‌گفته خودش زیر سرم بود، در نهایت خودش را به پردیس ملت رساند و در نشست خبری فیلمش حاضر شد. آخرین نشست رسانه‌ای چهارمین روز از چهل‌ویکمین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر، عصر روز ۱۵بهمن با حضور عوامل فیلم سینمایی «هوک» به کارگردانی حسین ریگی و با حضور برخی عوامل از جمله بازیگران و با اجرای محمدرضا مقدسیان پس از پایان اکران این فیلم سینمایی و با حضور اهالی رسانه در سالن نشست پردیس سینمایی ملت برگزار شد.

حسین ریگی: نگاهم به سیستان و بلوچستان کارت‌پستالی نبود

■ **به‌صورت کارت‌پستالی به سیستان و بلوچستان نگاه نمی‌کنم که فیلم را هم به‌صورت کارت‌پستالی پیش ببرم. این استان پتانسیل‌های بسیار خوبی برای کار دارد و به‌عبارتی بهشت مستندسازی و سوژه‌پردازی است. سینما در حق این استان کوتاهی کرده اما من سعی می‌کنم به سیستان و بلوچستان به دید دیگری نگاه کنم.**

■ **قرار بود بازیگران غیرچهره به فیلم بیاوریم و جلساتی در این زمینه داشتیم تا سراغ بازیگری برویم که فیلم ویترینی درست داشته باشد. وقتی امیرمهدی ژوله پیشنهاد شد، برای من هم این علامت سؤال پیش آمد که چرا ایشان، اما هم‌اکنون راضی هستم. ناگفته نماند حضور بازیگران حرفه‌ای می‌تواند نوعی انتقال تجربه برای بازیگران بومی باشد.**

■ **زیر سرم بودم و دیر به سالن نمایش فیلم «هوک» در پردیس سینمایی ملت رسیدم، اما سعی کردم ۳سالن را چک کنم و از پخش فیلم در سالن‌ها راضی بودم. فیلم نمایش داده شده نسخه اصلی نبود و برای آنکه فیلم را به جشنواره برسانیم، سرعت عمل را بالا بردیم.**

■ **با توجه به‌نظراتی که درباره فیلم می‌خوانم یا فیلم را با مردم می‌بینم، فکر می‌کنم جا دارد تا فیلم را دوباره بررسی و احتمالا برای اکران تغییراتی در آن اعمال کنیم.**

گپ

رئیس سازمان سینمایی:

مردم ما را غافلگیر کردند

در چهارمین روز از چهل‌ویکمین جشنواره فیلم فجر، محمد خزاعی، معاون سینمایی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و رئیس سازمان سینمایی مهمان تحریریه روزنامه صبا در پردیس سینمایی ملت محل سینمای رسانه‌های جشنواره فجر شد. صبا گفت‌وگویی با رئیس سازمان سینمایی انجام داد که بخش‌هایی از آن را در زیر می‌خوانید.

چهل‌ویکمین جشنواره فیلم فجر تا امروز چطور بوده و چه تفاوتی با دوره‌های قبلی داشته است؟

خود شما واقعیات و فراز و نشیب‌های جشنواره امسال را رصد می‌کنید. من هم خبرها را هم به‌صورت حضور میدانی در سالن‌ها و هم از خبرگزاری پیگیری می‌کنم. در مجموع باید خدمت‌تان عرض کنم که با وجود فضایی که قبل از جشنواره شکل گرفته بود و تقریبا ۴ماه اکثر رسانه‌های خارجی روی این پروژه کار می‌کردند که ما شاهد هیچ حرکت فرهنگی‌ای در ایام دهه فجر نخواهیم بود، تمام اتفاقات روزبه‌روز باشکوه‌تر برگزار می‌شد. تئاتر را دنبال می‌کردم و می‌دیدم که چقدر استقبال خوبی شده و مردم حضور داشتند و آمدند و شاید امسال حضور جمعیت نسبت به سال‌های گذشته بیشتر بود و ما را غافلگیر کرد. در حوزه تجسمی هم همین روال جریان داشت. در حوزه سینما هم شاهد همین حضور پررنگ هستیم. در سالن‌های اکران مردمی، گاهی صددرصد سالن و در بعضی دیگر ۷۰، ۸۰ درصد سالن پر می‌شود. حتی پیش آمده که سانس فوق‌العاده هم داشته‌ایم.

در بعضی از پردیس‌های سینمایی مردم اعتراضاتی داشتند مبنی بر اینکه نتوانستند بلیت تهیه کنند، در این زمینه اطلاعی دارید؟

ما ۲شیوه بلیت‌فروشی داشتیم؛ یک شیوه‌ای که پیش‌فروش اعلام می‌شود و مردم از قبل مراجعه کرده و بلیت خودشان را تهیه می‌کنند؛ شیوه دیگر هم شیوه روزفروش است. مقدار کمی هم به این بخش اختصاص داده می‌شود تا مردم بتوانند در روز به گیشه مراجعه کرده و از آنجا بلیت تهیه کنند. خب بله، ظرفیت روزفروش ۱۰درصد بیشتر نیست و به همین دلیل ممکن است خیلی‌ها مراجعه کنند و بلیت نباشد و مجبور باشند برگردند.

درباره شیوه اطلاع‌رسانی بخش بین‌الملل جشنواره بگویید... ارزیابی خودتان از این بخش چیست؟

بیش از ۵۰۰اثر به دبیرخانه جشنواره ارسال شده بود. برای بخش‌های مختلف، جام جهان‌نما، سینمای سعادت و سینمای آسیا فیلم انتخاب شد و از یک‌ماه قبل هم فیلم‌های انتخاب‌شده مشخص شدند. ما به‌دلیل فضایی که در رسانه‌های بین‌المللی موجود بود، نام فیلم‌های راه‌یافته را اعلام نکردیم. این مسئله شوخی نیست که ۴۰سال است کشورهای مختلف درصدد تحریم ایران هستند، حالا معمولا به شکل تحریم اقتصادی بوده، اما امسال تحریم فرهنگی جدی‌تر از قبل به آن اضافه شده است. اینها تا ایران در حوزه سینما و یا کلا در هر بخشی از حوزه فرهنگ و هنر به موفقیتی دست پیدا می‌کند، شروع به تخریب می‌کنند، اگر ما اسامی را اعلام می‌کردیم طبیعتا فشارهایی را به فیلمسازها وارد می‌کردند و ما شاهد ریزش می‌بودیم. این فیلم‌هایی که انصراف دادند، پذیرفته بودند که در جشنواره حضور پیدا کنند، اما فشاری که به آنها آورده شد، باعث شد کنار بکشند. براساس وجود این ماجراها سیاستی در سازمان سینمایی شکل گرفت و تبیین شد که ما در هر مرحله‌ای که نیاز است، اطلاعات را به‌صورت قطره‌چکانی در اختیار اصحاب رسانه و مردم بگذاریم. امسال احتمالا این شکل اطلاعات‌دهی باعث سوءتفاهماتی شده است، اما ما هدف متعالی‌تری را دنبال می‌کنیم و آن این است که جشنواره باشکوه، درست و با سلامت برگزار شود. آمار فیلم‌ها هم به این ترتیب است که، در بخش سینمای سعادت ۱۱فیلم، در بخش سینمای آسیا ۱۱فیلم و بخش جام جهان‌نما هم اعلام شده است. الان میهمان‌های خارجی ما بعضی‌هایشان آمده‌اند و در هتل اقامت دارند. بعضی از داوری‌ها هم آغاز شده است. در روزهای آینده هم بازار فیلم شروع به کار می‌کند و میهمانان رسما معرفی خواهند شد.

با تمام این تفاسیر این ماجرا دیر دارد اتفاق می‌افتد و چند روز از جشنواره گذشته و ما هنوز در میلاد، اکران یا معرفی‌ای از فیلم‌های بین‌الملل نداشته‌ایم؟

هرسالی که جشنواره تلفیق شده، ماجرا همین‌گونه بوده است. ما چند روز بیشتر میهمانان خارجی را نداشته‌ایم و ۶روز اول جشنواره میهمان‌ها به بازار می‌آمدند و بعد به جشنواره برلین می‌رفتند. باتوجه به اینکه امسال جشنواره برلین عقب افتاده است، ما تصمیم گرفتیم در ۶روز پایانی جشنواره در خدمت میهمانان خارجی باشیم و برای نخستین‌بار هر دو اختتامیه را باهم برگزار کنیم.

در بخش سینمای سعادت که گفتید ۱۱فیلم حضور خواهد داشت، شنیده‌ها حاکی از این است که فیلمسازان فیلم خودشان را از جشنواره خارج کرده‌اند و حدود ۵ یا ۶فیلم باقی مانده است. این ماجرا چه اندازه حقیقت دارد؟

وقتی فیلم‌ها اعلام نشده است، چطور می‌تواند این خبر درست باشد؟! قوانین پذیرش و حضور اثر در جشنواره کاملا مشخص است. در دنیا یا تهیه‌کننده و یا پخش‌کننده فرم حضور در جشنواره را پر می‌کند. وقتی اثر به جشنواره‌ای ارسال می‌شود، یعنی حضور در جشنواره را پذیرفته است. حالا به‌دلیل فشار یا هر چیز دیگری انصراف داده شود بحث دیگری است.